

RECENZIOK

BALLA Tibor

A Magyar Királyi Honvéd Lovasság karhatalmi célú alkalmazása a dualizmus korában

Napjainkban elméleti viták folynak arról, hogy a véderőnek a rendvédelem terén való alkalmazása elfogadható e demokráciákban, vagy pedig a diktatórikus kormányzás velejárója csupán. A tanulmányból kiderül, hogy az alkotmányos monarchia keretei között karhatalmi bevetések formájában a véderő alakulatait bátran használták rendvédelmi célra. E tény nem ingatta meg a polgári demokráciát. A tanulmány tartalma bizonyítja, hogy nem a katonai csapatok bevetése, hanem azok tevékenységének szabályozottsága az, amely a demokratikus körülményeket negatív, vagy pozitív irányban befolyásolhatja. A tanulmányból kitűnik, hogy a katonai szervezeteknek a belrend érdekében történő hasznosítása nem eredendően antidemokratikus cselekmény.

FAZAKAS László

Karhatalmi feladatok az Országház épületében és közvetlen környezetében

A szerző a magyar parlamentarizmus történetében azokat az eseményeket, körülményeket és reakciókat vizsgálja, amelyek elvezettek a Magyar Királyi Képviselőházi Őrség, illetve a XIX–XX. század fordulóján az országgyűlés működéséhez közvetlenül kapcsolódó és viszonylag tekintélyes létszámú rendvédelmi személyi állomány részvételével megvalósuló karhatalmi akciókat ismerteti.

HEGEDŰS Ernő

Azonos típusú repülő eszközök alkalmazása rendvédelmi és honvédelmi célokra

A szerző érdekes régi jól bevált gondolatot élesztett újjá tanulmányában. Nevezetesen a véderőben és a rendvédelmi testületekben egyaránt alkalmazható technikai eszközök lehetőségével foglalkozik a repülő eszközök terén. Számos hazai és külföldi, történelmi és napjaink időszakából merített példát sorakoztatott fel a több felhasználhatóságú repülő eszközök alkalmazása mellett. A szerző a mellet a nyilvánvaló igazság mellett tört lándzsát, hogy értelmetlen dolog párhuzamos rendszereket kiépíteni és technikát üzemeltetni, ha az egyszerűbben is megoldható.

OLASZ György – PARÁDI József – ZEIDLER Sándor

A magyar rendvédelmi testületek rendfokozati rendszerei a kiegyezéstől az ezredfordulóig

A magyar rendvédelmi testületek a polgári fejlődés időszakában testületi rendfokozati rendszert viseltek. Egyes testületek tagjai azonban – mint például a Magyar Királyi Csendőrség, a Magyar Királyi Koronaőrség, a Magyar Királyi Képviselőházi Őrség és a testőrségek – személyükben katonának minősültek. Ebből fakadóan ezeknél a szervezeteknél a belső függelmi viszonyok is katonaiak voltak, a személyi állomány tagjai katonai rendfokozatot viseltek. A katonai rendfokozati rendszer azonban kisebb-nagyobb módosításokon esett át, melyet végül is az eredeti katonai rendfokozati rendszerhez igazítottak. 1945. után pedig a – az orosz indíttatású szovjet minta nyomán – a teljes magyar rendvédelmi struktúrára ráerőltették a katonai rendfokozati rendszert. A magyar rendszerváltás után két évtizeddel – a nyugat-európai gyakorlattól, eltérően – napjainkban is ez a keleti ihletésű függelmi viszonyrendszer érvényesül. A szerzők a magyar rendvédelem katonai rendfokozati rendszerének a gyökereit tárják fel tanulmányukban.

PARÁDI Ákos

A magyar rendvédelem civil szerveződései 1867–1945.

A tanulmány első ízben tesz kísérletet az 1867-től 1945-ig terjedő magyar rendvédelem „civil” részének a feltárására. Feltárták már a vizsgált időszak magyar rendvédelmének a központi államhatalom és az önkormányzatok kompetenciájába tartozó részét, illetve a „civil” rendvédelem egyes elemeit. A teljes „civil” rendvédelmet azonban, a vizsgált időszakra vonatkozóan, még nem dolgozták fel.

A tanulmány a teljes rendvédelemre tekintettel vizsgálja a korabeli „civil” magyar rendvédelmet. A rendvédelmet szerves egységnek tekintve. A civil rendvédelem társadalmi szerveződésű (tűzoltóságok) és gazdasági érdekelttségű társaságok (magánkutató irodák, gátőrség, vonalőrségek, stb.) keretei között működtek. A dualizmus időszakában 283 644 fő tevékenykedett a rendvédelemben, amelyből 250 866 főt a „civil” rendvédelemben foglalkoztattak. A két világháború közötti 70 144 fős magyar rendvédelemből 34 099 főt foglalkoztattak a „civil” rendvédelemben.

A vizsgált időszak rendvédelme a legitim országgyűlés által hozott törvényeknek megfelelően működött.

Rendkívül takarékos rendvédelmi szisztémát képviselt a vizsgált időszak magyarországi rendvédelmi struktúrája. A tűzoltóság döntő többsége például társadalmi keretek között működött. Jól funkcionáló modellnek tekinthető a korabeli rendvédelmi struktúra, hiszen 80–90% közötti felderítettséget produkált a vészterhes időszakot leszámítva. A korabeli magyar rendvédelemben jól kiegészítették egymást az állami és a civil szerveződések, a militáns és a demilitáns formák. Az egész rendvédelmi rendszer a bűnmegelőzés primátusának jegyében üzemelt, melyben nélkülözhetetlen szerepet játszott a „civil” rendvédelem.

A privát személy- és vagyonvédelem terén a legjelentősebb termelési eszközök védelmére kiemelt gondot fordítottak. Nem tartották elégségesnek a közrend védelmére hivatott szervezetek tevékenységét, hanem ezekre a termelési eszközökre, vagy infrastruktúráis elemekre például vonat, vízművek, stb. külön őrségeket is szerveztek. Ezek tevékenységét a tulajdonosok, illetve a termelési eszközt, infrastruktúrát működtetők finanszírozták.

PARÁDI József

Rendőrség a magyar határőrizetben

A szerző bemutatja a dualizmuskori és a ki–kit győz le időszak magyar rendvédelmének és határőrizetének lényegét, majd ismerteti a két határrendőrség szervezetét, feladatait és működését.

A Magyar Királyi Határrendőrség (1903–1919) volt az első rendőri szervezet a magyar határőrizet történetében. E testület a dualizmus időszakában magyar specifikumnak tekinthető, hiszen sem a környező országokban, sem pedig a polgári fejlődés előrehaladottabb állapotban lévő országaiban nem volt fellelhető ez a szervezet a XX. század elején.

A határrendőrség (1945–1949) a polgári demokrácia magyarországi fejlődésének újabb időszakához kapcsolódott. Léte azonban rövid volt, mivel a második világháború utáni magyar polgári fejlődés is felmorzsolódott a szovjet érdekszféra terjeszkedésén.

Figyelemre méltó azonban hogy a magyar polgári határőrizet fejlődéstörténetében két ízben is felállításra került a határrendőrség olyan időszakokban amikor a belső fejlődés tendenciái érvényesülhettek. Mindkét esetben a külső körülmények hatására került felszámolásra a határrendőrség.

PARÁDI József

A magyar rendvédelem fejlesztési reformjai a XIX. század második felétől a XX. század közepéig

A szerző az 1867-től 1950-ig terjedő időszakot vizsgálja tanulmányában. Ezen időszakot összesen 12 szakaszra bontotta a magyar rendvédelem fejlődési eseményeinek figyelembe vételével. A tanulmányban meghatározza a 12 szakasz időtartamát, továbbá ismerteti a szakaszok jellemzőit és lényegi vonásait. Ily módon az olvasó által végigkísérhető, hogy a magyar rendvédelemben milyen szervezetek és milyen intervallumban működtek, továbbá milyen létszámban látták el feladataikat.

PERÉNYI Roland

Az utca rendje. Rendőri térfigyelés a századfordulás Budapesten

A szerző a XIX–XX. század fordulóját tekinti vizsgálati időszakának. A korabeli utcarend kialakítását az 1879-ben létrehozott kihágási törvény szabályozásából eredezteti. A rendőrök állandó helyen „posztoltak” ebben az időben, sokkal nagyobb közbiztonságot teremtve, mint a harmadik évezred elején. Kiváló alapot nyújt a korabeli helyzet elemzéséhez az 1902-től évente publikált „*Budapesti Útmutató*”, amely tartalmazta a főváros területén található összes rendőr őrszem helyét.

A szerző – korabeli szabályzók felhasználásával – érzékletesen mutatja be a figyelőszolgálat feladatait, annak hatását a közterület állapotára, valamint a rendőri térfigyelés és a lakosság szociális helyzetének viszonyát. A főváros centrumából kiindulva szemlélteti a szerző a térfigyelés módosulásait a belváros és a korabeli külterületek, illetve az agglomeráció tekintetében.

SIMON F. Nándor

A Munkásőrség karhatalmi feladatai

A szerző a rendszerváltás viharában elsöpört szervezetet a Munkásőrséget igyekszik bemutatni a történelmi objektivitás talaján állva. A polgári államok kialakulásával – tértől és időtől függően változatos formában ugyan, de – szinte mindenütt kialakultak a többé-kevésbé önkéntességen nyugvó, milícia rendszerű rendvédelmi szervezetek. E szervezetek a professzionális rendvédelmi szervezeteket segítették, szükség esetén helyettesítették, sőt, bizonyos esetekben honvédelmi feladatokat is elláttak. Ennek a szervezettípusnak képezte, a pártállam körülményeire adaptált változatát a munkásőrség. A szerző a mellett, hogy a testület feladatrendszerét, szervezetét és fegyverzetét is ismerteti, bemutat néhány kevésbé ismert körülményt is az intézmény létrehozásával és működésével kapcsolatosan.

SUBA János

Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920

A szerző a Magyar Királyság dualizmuskori karhatalmi funkciókat is megvalósító szervezeteitől a népköztársaság és a Tanácsköztársaság zűrzavaros időszakán keresztül jut el a trianoni békediktátum utáni Magyar Királyság rendvédelmi szervezeteihez. A tanulmányban bemutatásra kerül a szervezetek létszáma, fegyverzete és tevékenységi köre. Különösen 1918-ban és 1919-ben gyarapodott rendkívül dinamikus a karhatalmi szervezetek száma, bár a tanulmány csupán a jéghegy csúcsát érinti, hiszen a hazatérő katonák fegyveres atrocitásai ellen szinte valamennyi város és uradalom létrehozott valamilyen fegyveres szervezetet. A dolgozat érintőlegesen foglalkozik az elszaporodó karhatalmi testületek szerveződésének az okaival is. Egyrészt a világháború utáni romló szociális helyzet következményei elleni fellépés igénye eredményezte a karhatalmi testületek burjánzását. Másrészt pedig az ország területe döntő többségének a megszállása is kiváltott ilyen reakciókat. A szociális helyzetben a társadalom erőszakos megváltoztatásával javítani kívánó és erre reagáló karhatalmi szervezetek léte bizonyos idő után okafogyottá vált. A Magyar Királyságot megcsonkító trianoni békediktátum ellen szerveződő karhatalmi alakulatok sorsa azonban a konszolidációs folyamat eredményeként az állami rendvédelmi rendszerbe való beolvadás lett. Mindez azonban a kommunista ihletésű szervezetekre nem igaz, mivel azokat felszámolták. Felszámolták továbbá azokat a szervezeteket is, amelyek az új hatalmi központ a Fővezérség iránymutatásaitól eltértek.

SUBA János

A katonai rendőrség felállítása a háttországban 1917-ben

A szerző az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlásának időszakában, a katonai vereség árnyékában megvalósult és a közbiztonság fenntartására irányult kísérletről számolt be írásában. A pénzügyi- anyagi nehézségek, a morális válság aláásta a védőerő erkölcsi állapotát. A katonák egyre gyakrabban és csoportosan követtek el rendbontást. A legyengült csendőrség és rendőrség pedig tehetetlen volt. Ennek a helyzetnek a megoldása céljából hozták létre az Osztrák-Magyar Monarchiában a katonai rendőrséget. A szervezet azonban megállítani nem, csupán lassítani volt képes a közbiztonság romlását, mivel a közrend romlásának okai nem a rendvédelemben gyökereztek.

VEDŐ Attila

Magyarország államhatárának megjelölése 1918–1947

A szerző ismerteti a vizsgált időszakban alkalmazott határjelítésmódokat, valamint a határváltoztatásokat tartalmazó békekötések lényegét, illetve a határjeleket. A határjelek szomszédos országoként eltérő jellegűek voltak, bár kétség kívül közös vonásokat is tartalmaztak. A tanulmány a szerző tudományos diákköri dolgozatának képezte részét, amely a 2007. év Országos Tudományos Diákköri Konferencia Hadtudományi Szekciójában első helyezést ért el.